Original Article **Open Access**

Health Law Journal

2024; 2: e15

International ThinkTank of Human Dignity | The Bioethics and Health Law Institute | The Iranian Association of Medical Law

An Analysis of the Good Companionship of Couples and Its Role in the Spiritual Health of the Family

Arezoo Malekshah[1]*, Marzieh Maleki[2], Sakine Azari[1]

1. Department of Law, South Tehran Branch, Islamic azad University, Tehran, Iran.
2. Department of Islamic Education, Farhangian University, P.O. Box 14665-889, Tehran, Iran.

ABSTRACT

Background and Aim: Marriage, as one of the most sacred social institutions, plays a fundamental role in shaping human relationships. This institution, which forms the basis and axis of marital bonds, is known as the first social institution with a profound impact on human societies. In an Islamic society, the family can establish the fundamental moral and cultural structures and contribute to the growth and development of human values. In this regard, good association between couples is of particular importance. This research is theoretical and uses a descriptive-analytical method and has been done to collect data using library tools and referring to jurisprudential and legal texts. These positive and affectionate interactions not only strengthen the emotional bonds between family members, but also play a key role in promoting the mental and spiritual health of the family. Establishing good companionship in the family leads to the establishment of a healthy and peaceful atmosphere in which its members can continue to live in safety. As a result, marriage and family as the cornerstone of an Islamic society, with an emphasis on good sociality, can provide a suitable platform for the growth and development of the society.

Methods: This research is theoretical and uses a descriptive-analytical method and has been done to collect data using library tools and referring to jurisprudential and legal texts.

Ethical Considerations: In the present study, the ethical aspects of library study, including the originality of the texts, honesty and trustworthiness, have been observed.

Results: The present article analyses the importance of good association in strengthening the spiritual health of the family. The findings show that following Quranic principles in couples' relationships has a profound effect on the spiritual health of the family. Although this issue is clear and clear based on rational reasons, it is necessary for each spouse to act on these principles and take them seriously, because the impact of this issue is mutual.

Conclusion: Couples have the potential to significantly ensure the spiritual health of their families and society by implementing the components of good association that have been continuously emphasised in the Quran and hadiths. These moral and behavioural principles not only help to strengthen the emotional bonds between them, but also pave the way for peace, solidarity and vitality in social life. As a result, paying attention to these components can have many positive effects.

Keywords: Good Sociality; Spiritual Health; Couples; Family

Corresponding Author: Arezoo Malekshah; **Email:** a_malekshah@azad.ac.ir

Received: September 05, 2024; **Accepted:** December 06, 2024; **Published Online:** January 06, 2025

Please cite this article as:

Malekshah A, Maleki M, Azari S. An Analysis of the Good Companionship of Couples and Its Role in the Spiritual Health of the Family. Health Law Journal. 2024; 2: e15.

Copyright©2024, the Authors. This open-access article is published under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License which permits Share (copy and redistribute the material in any medium or format for any purpose, even commercially) and Adapt (remix, transform and build upon the material for any purpose, even commercially) under CC BY 4.0 terms.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

دسترسی آزاد | مقاله پژوهشی

مجله حقوق سلامت

دوره دوم، ۱۴۰۳

واکاوی حسن معاشرت زوجین و نقش آن در سلامت معنوی خانواده

آرزو ملکشاه[1*]، مرضیه ملکی[2]، سکینه آذری[1]

۱. گروه حقوق، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. گروه آموزش معارف اسلامی، دانشگاه فرهنگیان، صندوق پستی۸۸۹-۱۴۶۶۵، تهران، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: ازدواج به عنوان یکی از مقدس‌ترین نهادهای اجتماعی، نقش بنیادینی در شکل‌دهی به روابط انسانی ایفا می‌کند. این نهاد که اساس و محور پیوندهای زناشویی را تشکیل می‌دهد، به عنوان نخستین نهاد اجتماعی با تأثیر عمیق بر جوامع بشری شناخته می‌شود. در یک جامعه اسلامی، خانواده می‌تواند شاکله‌های بنیادین اخلاقی و فرهنگی را بنا نهد و به رشد و توسعه ارزش‌های انسانی کمک کند. خانواده نه‌تنها محلی برای برقراری روابط انسانی و عاطفی است، بلکه به عنوان کانونی مقدس، سلامت معنوی اعضای خود را نیز تضمین می‌کند. در این راستا، حسن معاشرت میان زوجین اهمیت ویژه‌ای دارد. این تعاملات مثبت و همراه با محبت، نه‌تنها موجب تقویت پیوندهای عاطفی میان اعضای خانواده می‌شود، بلکه در ارتقای سلامت روحی و معنوی خانواده نیز نقشی کلیدی ایفا می‌کند. حسن معاشرت، تجلی‌گر اصل حاکمیت معروف است که به معنای رفتار شایسته و نیکو در روابط انسانی است. برقراری حسن معاشرت در خانواده، به برقراری فضایی سالم و آرام منجر می‌شود که اعضای آن می‌توانند در امنیت به زندگی ادامه دهند، در نتیجه ازدواج و خانواده به عنوان سنگ بنای یک جامعه اسلامی، با تأکید بر حسن معاشرت، می‌تواند بستری مناسب برای رشد و بالندگی جامعه فراهم آورد.

روش: این تحقیق از نوع نظری بوده و از روش توصیفی ـ تحلیلی بهره برده و برای جمع‌آوری داده‌ها با ابزار کتابخانه و با مراجعه به متون فقهی و حقوقی انجام پذیرفته است.

ملاحظات اخلاقی: در پژوهش حاضر جنبه‌های اخلاقی مطالعه کتابخانه‌ای شامل اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

یافته‌ها: مقاله حاضر به تحلیل اهمیت حسن معاشرت در تقویت سلامت معنوی خانواده می‌پردازد. یافته‌ها نشان می‌دهد که پیروی از مبانی قرآنی در روابط زوجین تأثیر عمیقی بر سلامت معنوی خانواده دارد، اگرچه این موضوع بر اساس دلایل عقلی واضح و روشن است، لیکن ضروری است که هر یک از زوجین به این اصول عمل کرده و آن را جدی بگیرند، چراکه تأثیرگذاری این مسأله به شکل دوسویه است.

نتیجه‌گیری: زوجین با پیاده‌سازی مؤلفه‌های حسن معاشرت که در قرآن و روایات به طور مستمر تأکید شده است، این پتانسیل را دارند تا سلامت معنوی خانواده و جامعه را به نحو چشم‌گیری تضمین نمایند. این اصول اخلاقی و رفتاری نه‌تنها به تقویت پیوندهای عاطفی میان آن‌ها کمک می‌کند، بلکه زمینه‌ساز صلح، همبستگی و نشاط در زندگی اجتماعی نیز می‌گردد، در نتیجه توجه به این مؤلفه‌ها می‌تواند تأثیرات مثبت فراوانی به دنبال داشته باشد.

واژگان کلیدی: حسن معاشرت؛ سلامت معنوی؛ زوجین؛ خانواده

نویسنده مسئول: آرزو ملکشاه؛ **پست الکترونیک:** a_malekshah@azad.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۱۵؛ **تاریخ پذیرش:** ۱۴۰۳/۰۹/۱۶؛ **تاریخ انتشار:** ۱۴۰۳/۱۰/۱۷

خواهشمند است این مقاله به روش زیر مورد استناد قرار گیرد:

Malekshah A, Maleki M, Azari S. An Analysis of the Good Companionship of Couples and Its Role in the Spiritual Health of the Family. Health Law Journal. 2024; 2: e15.

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

مقدمه

اسلام به منظور تبیین وظایف انسان در رابطه با خداوند و تنظیم روابط با هم‌نوعانش، احکام متعددی را مقرر داشته است. احکام ناظر به روابط انسان با هم‌نوعان او، به صورت مجموعه‌ای از حقوق و تکالیف است، حقوقی که انسان در برابر دیگران از آن برخوردار است و تکالیف یا وظایفی که خود در مقابل آنان بر عهده دارد. از جمله این مقررات، حقوق و وظایفی است که اعضای یک خانواده، به ویژه زن و شوهر از آن برخوردارند. اسلام برای خانواده اهمیت ویژه‌ای قائل است و در قرآن و روایات برای سلامت و پیشگیری از تزلزل آن، دستورات فراوانی را مقرر کرده است. از جمله در آیه ۶ سوره تحریم قرآن آمده است: «یا ایها الذین امنوا قو انفسکم و اهلیکم نارا وقودها الناس و الحجاره علیها ملائکه غلاظ شداد لایعصون الله ما امرهم و یفعلون ما یومرون.» زناشویی یک پیمان مشترک در زندگی است که نقش مهمی در سلامت معنوی خانواده دارد. از عمده‌ترین وظایف مشترک زوجین حسن معاشرت است. چنانچه در ماده ۱۱۰۳ قانون مدنی آمده است: «زن و شوهر مکلف به حسن معاشرت با یکدیگرند.» زن و شوهر در خانواده به عنوان ارکان اصلی این نهاد، در نوع روابط با یکدیگر نقش به سزایی دارند. چه زن به عنوان همسر و مرد به عنوان شوهر در سلامت معنوی خانواده می‌توانند تأثیرگذار باشند. به طور کلی سلامت معنوی، ارتباط هماهنگ و یکپارچه را بین افراد خانواده فراهم می‌کند و با ویژگی‌های ثبات در زندگی، صلح، تناسب و هماهنگی، احساس ارتباط نزدیک با خویشتن، خدا، جامعه و محیط مشخص می‌شود. سلامت معنوی نیروی یگانه‌ای است که ابعاد جسمی، روانی و اجتماعی را هماهنگ می‌کند و برای سازگاری با هدف نهایی تعلیم و تربیت و سعادت ابدی نقش بسیار مهمی دارد. وقتی سلامت معنوی به خطر بیفتد، افراد ممکن است دچار اختلالات روحی مثل احساس تنهایی، افسردگی و از دست‌دادن معنا در زندگی شوند که خود می‌تواند سلامت خانواده را دچار چالش کند (۱).

سلامت معنوی، فضایی را در خانواده ایجاد می‌کند که زوجین بتوانند احساسات و باورهای دینی‌شان را در آن رشد و پرورش دهند و این باعث پایداری و توانمندسازی بیشتر خانواده می‌شود. هر یک از زوجین در طول مسیر رشد و زندگی خود، بعضاً دچار شرایط بحرانی می‌شوند. مشکلاتی از قبیل بیکاری و مشکلات اقتصادی، بیماری، تنش‌های ناشی از کار و بحران‌های عاطفی از جمله مواردی هستند که اگر زوجین برای حل آن‌ها به یکدیگر کمک کنند، روابط‌شان مستحکم‌تر از قبل خواهد شد. سختی‌ها و ناملایماتی که اعضای یک خانواده پشت سر می‌گذارند، باعث تقویت روابط بین آن‌ها، شناخت بهتر آنان نسبت به هم، همکاری و همدلی بیشتر آن‌ها خواهد شد (۲). حسن معاشرت زوجین، از جمله مؤلفه‌های اساسی در تشکیل و تحکیم بنیان خانواده است. در این پژوهش، مهم‌ترین سؤالی که مورد بررسی قرار می‌گیرد، این است که حسن معاشرت زوجین چه نقشی در سلامت معنوی خانواده دارد. از منظر درون دینی، حسن معاشرت به معنای برقراری ارتباط سالم، احترام متقابل و محبت میان زوجین است. در ادیان مختلف، به ویژه در دین اسلام، تأکید بر رفتار نیکو و اخلاق حسنه در زندگی زناشویی دارای اهمیت بالایی است. آیات قرآن و احادیث پیامبر اکرم (ص) تأکید می‌کند که بنیان خانواده بر پایه محبت و رحمت شکل می‌گیرد. این محبت و حسن معاشرت نه‌تنها موجب استحکام روابط زوجین می‌شود، بلکه بر روحیه اعضای خانواده نیز تأثیر مثبتی می‌گذارد. خانواده‌ای که در آن حسن معاشرت حاکم باشد، می‌تواند به محیطی سالم و آرام تبدیل شود که نتیجه آن سلامت معنوی خانواده، به معنای وجود آرامش، رضایت و تعادل در روابط میان اعضا است. در چنین خانواده‌ای، فرزندان نیز از الگوسازی رفتار مثبت والدین بهره‌مند شده و به رشد معنوی دست می‌یابند. می‌توان گفت که حسن معاشرت نه‌تنها برای رشد و پیشرفت فردی زوجین ضروری است، بلکه به عنوان یکی از عوامل کلیدی در سلامت معنوی خانواده نیز به شمار می‌رود.

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

ملاحظات اخلاقی

در پژوهش حاضر جنبه‌های اخلاقی مطالعه کتابخانه‌ای شامل اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

روش

این تحقیق از نوع نظری بوده و از روش توصیفی ـ تحلیلی بهره برده و برای جمع‌آوری داده‌ها با ابزار کتابخانه و با مراجعه به متون فقهی و حقوقی انجام پذیرفته است.

یافته‌ها

یافته‌ها نشان می‌دهد که پیروی از مبانی قرآنی در روابط زوجین تأثیر عمیقی بر سلامت معنوی خانواده دارد، اگرچه این موضوع بر اساس دلایل عقلی واضح و روشن است، لیکن ضروری است که هر یک از زوجین به این اصول عمل کرده و آن را جدی بگیرند، چراکه تأثیرگذاری این مسأله به شکل دوسویه است.

بحث

در این مقاله برآنیم که جایگاه معاشرت به معروف را در آیات قرآن مورد بررسی قرار دهیم و از تفاسیری که در این آیات وجود دارد، بهره‌گیری کنیم. مفهوم «معاشرت به معروف» به معنای رفتار محترمانه و اخلاقی میان افراد، به ویژه در روابط خانوادگی و زناشویی است. قرآن کریم در آیات متعددی به این موضوع پرداخته است و بر اهمیت تعامل مثبت و محبت‌آمیز تأکید دارد. به عنوان مثال، در سوره نساء آیه ۱۹، خداوند به «مسئولیت و احترام متقابل» در زندگی زناشویی اشاره می‌کند و بر لزوم ایجاد آرامش و محبت میان زوجین تأکید دارد. تفاسیر مختلفی از این آیات به دست آمده است که نشان‌دهنده ضرورت رفتار به عنوان معیار اصلی ایجاد یک خانواده سالم و محکم است. بسیاری از مفسران بر این باورند که معاشرت به معروف نه‌تنها بر روی روابط فردی اثرگذار است، بلکه به ترویج سلامت معنوی خانواده نیز کمک می‌کند و از بروز تنش‌ها و مشکلات خانوادگی جلوگیری می‌کند. در ادامه، مصادیق حسن معاشرت در متون دینی مورد کاوش قرار می‌گیرد. این رویکردها نه‌تنها موجب استحکام روابط زناشویی می‌شوند، بلکه در ایجاد فضایی مثبت برای تربیت نسل آینده نیز مؤثرند، سپس به بررسی وظایف متقابل زوج و زوجه در سلامت معنوی خانواده می‌پردازیم. در این راستا، هر یک از طرفین موظف به ایفای نقش خود در پذیرش و احترام به نیازهای دیگری هستند. بالاتر از همه، تعاملات مثبت و حسن معاشرت موجب ایجاد یک محیط حمایتگر و مشوق خواهد شد که در آن هر دو طرف قادر به رشد و توسعه فردی و اجتماعی خواهند بود. در قرآن و متون دینی بر اهمیت معاشرت به معروف و حسن تعاملات خانوادگی تأکید شده است. این اصول نه‌تنها باعث ارتقای سلامت معنوی خانواده می‌شوند، بلکه نقش به سزایی در استحکام روابط و پیشگیری از مشکلات خانوادگی ایفا می‌کنند. بنابراین پیروی از آموزه‌های دینی در این زمینه می‌تواند راهگشای بسیاری از چالش‌ها و موانع در زندگی زناشویی باشد.

۱. جایگاه معاشرت به معروف در قرآن: قرآن مجید در موارد مختلف نسبت به رابطه و پیوند زناشویی تعبیرات جالبی را بیان داشته است، از جمله در آیه ۲۱ سوره روم آمده: «از نشانه‌های خداوند آن است که برای شما زنانی آفرید که با آنان آرامش یابید و میان شما عشق و مهربانی برقرار ساخت.» همچنین در مورد حسن معاشرت در آیه ۱۹ سوره نساء خداوند می‌فرماید: «عاشروهن بالمعروف؛ با همسرانتان با اخلاق نیکو معاشرت نمایید.» کلمه معروف صرف نظر از مشتقات دیگر آن حدود چهل بار در قرآن کریم آمده است. زیادی استعمال این واژه در قرآن اهمیت بیان مفهوم آن را دوچندان می‌کند. در مجمع البیان آمده است با آن‌ها درآمیزید به نیکی؛ ادای حقوق ایشان، اعم از انصاف در قسم، نفقه و خوبی سخن و رفتار. گفته‌اند معروف این است که او را نزند و سخن بد با او نگوید و با او گشاده‌رو باشد. مقصود این است که هر طور رفتار می‌کند، مردم هم همانطور رفتار کنند (۳). در تفسیرالمیزان آمده است: کلمه (معروف) به معنای هر امری است که مردم در مجتمع خود آن را بشناسند و آن را

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

انکار کنند و بدان جاهل نباشند و چون دستور به معاشرت‌کردن با زنان را مقید فرمود به قید (معروف) قهراً معنای امر به معاشرت با زن، معاشرتی است که در بین مامورین به این امر یعنی مسلمانان معروف باشد (۴).

توصیه به معاشرت به معروف در سوره طلاق آیه ۶۰ و سوره بقره آیه ۲۲۸ و به صورت مستقیم و در آیات متعدد دیگری چون طلاق آیه ۶ و بقره آیه ۲۳۷ آمده است. طرز معاشرت متعارف سنگ بنای یک زندگی اجتماعی است که افراد در یک نظام اجتماعی بر اساس تعاون و همبستگی سهیم می‌باشند. خداوند در قرآن مجید روشن نموده که زن و مرد از شاخه‌های یک ریشه هستند، یعنی انسانیت، بعضکم من بعض.منافاتی ندارد که هر یک از زن و مرد مختصاتی داشته باشند که دیگری ندارد مختصات نوعی مرد، به نیرو و صلابت است و از زن عواطف، زیرا طبیعت انسانی در زندگی بر اساس این دو خصلت استوار است.

در واقع مهم‌ترین اهداف و کارکردهای خانواده از دیدگاه اسلام را می‌توان تأمین آرامش روانی همسران (از طریق ارضای نیازهای جنسی و عاطفی)، تداوم نسل بشر (از طریق کارکردهای تولید مثل و مراقبت)، گسترش فرهنگ دینی، جلوگیری از انحرافات اجتماعی، مشروعیت‌بخشی به فرزندان و تأمین نیازهای معیشتی نام برد (۵). در ساختار کلی خانواده، رعایت دو رکن اساسی حقوق و اخلاق تضمین‌کننده سلامت معنوی خانواده است، چراکه حقوق، ستون‌های خانواده را ساخته و سلامت معنوی موجبات رشد و بالندگی اعضای خانواده را فراهم می‌سازد. کارکرد اخلاق از یک طرف، از انهدام خانواده پیشگیری می‌کند و از طرف دیگر وسیله‌ای برای تعالی رفتاری اعضا در خانواده می‌گردد. حقوق در خانواده، تقدم وجودی دارد و اخلاق تقدم رتبی دارد، لذا اخلاق از لوازم لاینفک زوجیت در خانواده می‌باشد و تعامل مناسب این دو، تعادل رفتاری را به وجود می‌آورد که موجب قوام خانواده می‌گردد (۶).

۲. مصادیق حسن معاشرت در متون دینی: التزام عملی هر یک از زوجین به وظایف اخلاقی خود، به یقین نقش مهمی در سلامت معنوی خواهد داشت. در این قسمت ابتدا به برخی از مصادیق حسن معاشرت در عرصه زوجین می‌پردازیم.

۲-۱. حسن خلق: حسن خلق از صفتی پسندیده و نیکوست که اسلام بسیار به آن سفارش نموده است. آموزه‌های دینی، ریشه بسیاری از خوبی‌ها و اعمال پسندیده را در خوش‌خلقی می‌داند. محیط دوستانه و محبت‌آمیز و زندگی فاقد نگرانی‌های روحی در سایه خوش‌رفتاری و گشاده‌رویی تحقق می‌یابد. قرآن کریم این امر مهم را به عنوان وظیفه‌ای در روابط زوجین در خانواده قرار داده است. حسن خلق به عنوان یک شاخص مهم در حسن معاشرت زوجین است تا جایی که رسول خدا (ص) می‌فرماید: «نیکوترین مردم را در دریافت حقیقت ایمان، کسی را می‌داند که نسبت به همسر و اهل خویش مهربان تر و خوش خلق‌تر باشد» (۷). در جایی دیگر هم ایشان می‌فرمایند: «شایسته‌ترین شما، خوش رفتارترین شما با همسرانشان هستند» (۸). در واقع حسن خلق، خنده‌روبودن و گشاده‌روبودن نیست، اگرچه این رفتار را نیز شامل می‌شود، بلکه معنایی فراتر از این دارد حسن خلق به معنای تحمل و سعه صدر است. حسن خلق به معنای رهانکردن حق و ترک باطل است (۹). پل ارتباطی بین افراد به وسیله اخلاق خوش مستحکم می‌شود و از آنجایی که هیچ ارتباطی به اندازه روابط زوجین حائز اهمیت نیست، خوش اخلاقی یکی از ارکان مهم سلامت معنوی خانواده به شمار می‌آید.

۲-۲. اکرام و احترام به یکدیگر: اسلام دو جنس زن و مرد را در گوهر انسانی و شرافت، یکی می‌داند و از این لحاظ تفاوتی بین ایشان قائل نیست. قرآن کریم در آیه ۷۰ سوره اسرا انسان‌ها را بدون در نظرگرفتن جنسیت و نژاد و... دارای کرامت می‌داند و می‌فرماید: «لقد کرمنا بنی آدم» که اشاره به این اصل مهم و اساسی است. رسول خدا (ص) فرمودند: «تکریم نمی‌کنند زنان را مگر افراد بزرگوار و تحقیر نمی‌کنند آن‌ها را مگر فرومایگان» (۱۰) از دیدگاه اسلام زن میهمان محترمی است که اکرام و احترام نسبت به او لازم و ضروری است، چه زمانی که او دختری در خانه پدر است و چه زمانی که همسر در کنار شوهر و یا مادری برای فرزند خویش می‌باشد. نقش زوجین در

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

شکل‌گیری استحکام خانواده و کارایی آن کاملاً روشن است. در نگرش اسلامی زوجین موظفند با توجه به اصل «احترام متقابل» و «صمیمیت» و با رعایت حرمت‌ها و حریم‌های شخصی با یکدیگر تعامل داشته باشند. وجود ارتباطات شایسته در روابط زوجین نماینده سلامت و کمال یک خانواده و در نتیجه توانمندشدن آن است (۱۱).

۲-۳. محبت و اظهار آن: اصل مهر، محبت و علاقه همسران نسبت به هم را خداوند متعال در وجود زوجین قرار داده است. خداوند متعال در در آیه ۲۱ سوره روم می‌فرماید: «و من آیاته ان خلق لکم من انفسکم ازواجا لتسکنوا الیها و جعل بینکم موده و رحمه.» این محبت و علاقه با شروع زندگی مشترک تولد می‌یابد و با ادامه زندگی استحکام پیدا می‌کند و تثبیت می‌شود، چراکه زوجین با اعلام محبت به یکدیگر می‌توانند دل‌های یکدیگر را به خود جلب کنند. توصیه اکید دین اسلام بر این است که محبت قلبی خود را به زبان بیاورند و آن را اظهار کنند. رسول خدا (ص) می‌فرمایند: «سخن مرد به همسرش که دوستت دارم هرگز از قلبش بیرون نخواهد رفت» (۱۲). امام حسین (ع) درباره همسر خود و دخترشان چنین می‌سرودند: به جانت قسم، من خانه‌ای را که در آن سکینه و رباب باشند، بسیار دوست دارم، این دو را دوست دارم و بیشترین مال را به آن‌ها می‌بخشم و در این کار سرزنش، سرزنش‌کننده‌ای اثر ندارد (۱۳)، ناگفته پیداست که منظور از عشق و محبت به همسر در این روایات غیر از عشق جنسی و مجازی است، چراکه از یکسو اصالت‌دادن به امیال جنسی و افراط در این نوع از محبت، در دین مبین اسلام نکوهش شده است (۱۴).

از آنجا که زن موجودی سرشار از عواطف است و نیاز او به محبت بیش از مرد است، بهتر است شوهر آغازگر ابراز محبت و تداوم‌بخش آن باشد، در این صورت علاقه زن نسبت به شوهر شدت یافته و درصدد ابراز محبت برمی‌آید. رسول خدا (ص) در حدیثی می‌فرمایند: «خداوند متعال نسبت به زنان بیش از مردان، مهربان است» (۱۵). اظهار محبت و ابراز آن به دو صورت انجام می‌گیرد: اول ابراز محبت عملی که در برخورد ملایم و محبت‌آمیز فرد نمایان می‌شود و بدین‌گونه زن محبت مرد نسبت به خود را از رفتار او درمی‌یابد؛ دوم، ابراز محبت زبانی و گفتاری که نقش ویژه‌ای در سلامت معنوی خانوادگی دارد. زن به ابراز محبت زبانی شوهر نیاز دارد و به وسیله آن از علاقه قلبی شوهر نسبت به خود اطمینان یافته، آرامش خاطر پیدا می‌کند و هرگز شیرینی آن را فراموش نمی‌کند (۱۶).

۲-۴. پوشاندن عیوب همسر: زن و مرد در ارتباط و معاشرت با هم باید عیوب یکدیگر را بپوشانند و یکدیگر را از گناه و خطا و اشتباه حفظ نمایند. چنانکه قرآن کریم در سوره بقره آیه ۱۸۷ در این رابطه می‌فرماید: «هن لباس لکم و انتم لباس لهن...» زن و مرد باید همانند لباس هم باشند، هم یکدیگر را از خطا و اشتباه حفظ کنند و هم هر یک زینت دیگری به حساب آیند و به یکدیگر افتخار کنند. در تشبیه همسر به لباس نکات جالبی وجود دارد. به عنوان مثال لباس متناسب با فصل و زمان تغییر پیدا می‌کند، پس هر یک از دو همسر باید اخلاق و رفتار خود را متناسب با نیاز روحی و روانی همسر خود تنظیم نماید و یا اینکه لباس باید در رنگ، دوخت و جنس، مناسب شأن انسان باشد و یا اینکه لباس هم موجب حفظ بدن است و هم زینت به حساب می‌آید و انسان همیشه به آن نیازمند می‌باشد (۱۷).

۲-۵. ایثار و گذشت: محور قوانین دین اسلام بر اساس مصلحت نهاد خانواده است. ایثار و گذشت از مواردی است که در زندگی زن و شوهر بسیار تأثیر گذاشته است. ایثار و گذشت تا آنجا اهمیت دارد که در آیه ۱۳۴ سوره آل عمران آمده است: «والعافین عن الناس و الله یحب المحسنین»، در ذیل تفسیر این آیه آمده است: اول چیزی که خداوند از صفات بهشتیان برشمرده است، روایتی از رسول خدا (ص) که فرمودند: سخاوت درختی است در بهشت که شاخسارهایش به دنیا سر کشیده، هر کس به یکی از آن‌ها درآویزد، او را به بهشت خواهد کشانید و بخل درختی در دوزخ که شاخه‌هایش به دنیا سر بر آورده و هر کس که شاخه‌ای از آن دست گیرد، او را به دوزخ برد و حضرت علی (ع) فرمودند: بهشت خانه سخاوتمندان است (۱۸). امام سجاد (ع) در خصوص سخاوت

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

می‌فرمایند: حق زن بر شوهر آن است که بدانی خداوند برای تو مایه آرامش و انس قرار داد، پس بدان که همسری او، نعمتی الهی می‌باشد، همانا حق او بر تو آن است که با او با مهربانی رفتار کنی، زیرا او اسیر توست و هنگامی که از سر جهل و نادانی مرتکب خطایی شد او را ببخشی (۱۰).

۲-۶. راستگویی و صداقت: صداقت و راستگویی در زندگی زوجین از اهمیت بسیاری برخوردار است و زمینه اعتماد و برقراری رابطه را فراهم می‌کند، از جمله مواردی است که باعث استحکام و سلامت معنوی خانواده می‌شود، چه بسا عدم صداقت یا دروغ، هرچند کم‌اهمیت و کوچک، باعث تزلزل خانواده می‌شود و زوجین نسبت به یکدیگر بی‌اعتماد می‌شوند که خود آغازی برای مشکلات جدید در خانواده می‌شود. دروغگویی تأثیر بسیار مخربی بر ارکان خانواده دارد. در این‌باره قرآن مجید در سوره احزاب آیه ۷۰ می‌فرماید: «ای اهل ایمان، متقی و خدا ترس باشید و همیشه به حق و صواب سخن بگویید.» همچنین امام علی (ع) می‌فرمایند: راستگو به سبب راستگویی خود سه نعمت به دست می‌آورد، معتمد مردم می‌شود، او را به درستی و صمیمیت می‌پذیرند و بزرگی و عظمتش در دل‌ها جا می‌گیرد (۱۹).

۳. وظایف زوج در مقابل زوجه: در این قسمت به برخی از وظایف مهم مرد نسبت به همسرش می‌پردازیم.

۳-۱. رعایت حسن معاشرت با همسر: از جمله آموزه‌های دین در روابط بین زوجین حسن معاشرت است، قرآن مجید مردان را به حسن معاشرت با زنان خود فراخوانده است. «و عاشروهن بالمعروف.» همچنین در سوره بقره آیه ۲۲۹ آمده است: «همسر خود (زن) را به نیکی نگاه دارید یا (در غیر این صورت) به نیکو وجهی رهایش سازید.» امیر مؤمنان (ع) می‌فرمایند: بیش از اندازه توان زن، بر عهده‌اش مگذار، همانا این کار برای آسوده‌خاطرکردن او و تو نیکوتر است و همانا زن گل خوشبو است و پهلوان نیست (۲۰). این روایات نشان می‌دهد که معاشرت به معروف مرد نسبت به زن از عوامل مهم و تأثیرگذار بر سلامت خانواده است.

۳-۲. تأمین امور اقتصادی خانواده (تهیه مسکن، خوراک و پوشاک): از وظایف مرد نسبت به زن دادن نفقه به زن است، مرد موظف است که مسکن خوراک، پوشاک زن را به صورت متعارف تهیه نماید. در خصوص تفسیر آیه ۲۳۳ سوره بقره«علی المولود له رزقهن و کسوتهن بالمعروف» آمده است: «منظور از رزق و کسوه خرجی و لباس است و خدای عزوجل این خرجی را مقید به معروف کرده، یعنی متعارف از حال شوهر و همسر، همچنین مصالح زندگی و لوازم تربیت و از آن جمله خوراک، پوشاک و نفقه مساوی که (به بچه) شیر می‌دهد به عهده اوست» (۴). آموزه‌های دینی در پیوند روابط زناشویی اهمیت فراوان دارند. قانون مدنی نیز به تبع این دستور اخلاقی در ماده ۱۱۰۷ آورده است: «نفقه عبارت است از همه نیازهای متعارف و متناسب با وضعیت زن، از قبیل مسکن، البسه، غذا، اثاث منزل و هزینه‌های درمانی و بهداشتی و خادم در صورت عادت یا احتیاج به واسطه نقصان یا مرض.»

۳-۳. پرهیز از آزار و ظلم به همسر: آزار به زن به هر دلیلی ظلم بزرگی محسوب می‌شود و زمینه را برای کینه‌توزی و تنفر ایجاد می‌کند. در تعالیم اسلامی بر آزار و اذیت زنان از جانب مردان علاوه بر عقوبت دنیوی کیفر اخروی نیز پیش‌بینی شده است. رسول اکرم (ص) فرمودند: «هر مردی که به صورت همسرش یک سیلی بزند، خداوند عزوجل به مالک دوزخ فرمان می‌دهد به او در جهنم هفتاد سیلی بزند.» همچنین در جای دیگر می‌فرمایند: «من در شگفتم از کسی که زنش را می‌زند، حال آنکه او به کتک‌خوردن سزاوارتر است» (۱۴). این دستور اخلاقی در عرصه حقوق به عنوان مسلمات حقوقی تلقی شده است که هرگونه خشونت علیه زنان ممنوع شده و کوچک‌ترین آسیب با دیه مجازات شده است که راجع به آن در کتاب حدود و دیات به تفضیل بحث شده است.

۳-۴. وظایف مربوط به حفظ بیتوته و مسائل خاص زناشویی: از جمله وظایف الزامی مرد، رعایت و حفظ حق قَسم، بیتوته و مضاجعت درباره زن است، بدین‌معنا که هر چهار شب یک بار لازم است در کنار همسر خویش بوده و با او همبستر شود (۱۲). برخی وظایف الزامی مرد در روایات عبارت

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

از آراستن، خوشبوکردن و پوشیدن لباس خوب برای همسر، آمیزش هنگام تمایل همسر، پرهیز از آمیزش با همسر در حضور کودک، آماده‌کردن زن قبل از آمیزش (عدم تعجیل و خودداری از برخورد خشن و غیر انسانی) (۱۶). این روایت نشان می‌دهد که زمانی که زوج وظایفش را در مقابل زوجه انجام می‌دهد چقدر می‌تواند بر زندگی و نهاد خانواده تأثیرگذار باشد، هر چقدر زوج در هر یک از وظایف یادشده به طور شایسته عمل کند، ماحصل و نتایج آن را می‌بیند و عدم انجام وظایف یادشده، می‌تواند تأثیر ناخوشایندی بر زن و تبعاً سلامت خانواده بگذارد.

۴. وظایف زوجه در مقابل زوج: برخی از وظایف زوجه که در سلامت معنوی خانواده مؤثر است را به طور اجمالی مورد بررسی قرار می‌دهیم.

۴-۱. حسن معاشرت و رفتار شایسته با شوهر: حسن سلوک و زیبایی در رفتار و معاشرت نیکو وظیفه‌ای است متقابل که زوجین به صورت عام موظف به ایفای آن هستند، اما برای زن حسن معاشرت به صورت خاص است، زیرا زن نقش‌آفرین در ثبات، امنیت و سلامت جسم و روان و منشأ پویایی و حرکت اعضای جامعه است (۲۱)، اخلاق خوب زن پشتوانه‌ای محکمی برای زندگی است، وقتی مرد با علاقه کار می‌کند و برای کسب رزق و تأمین خانواده تلاش می‌کند، اخلاق خوب زن می‌تواند موجب دلگرمی شوهرش شود و مرد آرامش را که باید در خانه برگزیند، دیگر به سمت بیرون و خارج از منزل نمی‌رود. امام صادق (ع) فرمودند: «بهترین زنانتان (کسانی) هستند که اگر خشم گیرید یا مورد خشم قرار گیرند، به شوهرشان بگویند، دست من در دست توست، یک چشم برهم‌زدن، چشم بر هم نمی‌گذارم تا اینکه از من راضی شوی» (۲۰). از آنجا که این‌گونه آداب معنا و مفهوم خاصی برای هر یک از اعضای خانواده دارد، می‌تواند باعث صمیمیت، نزدیکی و محبت بیشتر آنان نسبت به یکدیگر شود. سلامت معنوی می‌تواند احساس امنیت، ثبات و پایداری را بین افراد خانواده قوت بخشد و توانمندسازی خانواده را تقویت نماید.

۴-۲. مسئولیت جنسی زنان در مقابل همسرانشان: در قرآن مجید در سوره بقره آیه ۲۲۲ آمده است: «از تو درباره حیض می‌پرسند. پس در ایام حیض از زنان دوری گزینید و با آن‌ها آمیزش نکنید تا پاک گردند.» در حدیثی از رسول اکرم (ص) آمده است که می‌فرمایند: «نمازتان را طولانی نکنید برای اینکه همسرانتان را از آمیزش جنسی با خود باز دارید» (۱۲). این مسأله از مسائل مهم در زندگی زناشویی زوجین است که برقراری این رابطه، تأثیر فراوانی در زندگی زوجین و بنیان خانواده دارد، بعضاً اگر این رابطه به شکل درست برقرار نشود، تأثیر نامطلوبی بر زندگی زوجین می‌گذارد. داشتن روابط جنسی متعارف و مطلوب در سلامت روان زوجین بسیار مؤثر است.

۴-۳. لزوم آراستگی زن بر شوهر: آراستگی زن برای شوهر از جمله مسائلی است که در خصوص ارضای نیازهای جنسی حائز اهمیت است، زیرا خودآرایی زن برای غیر شوهر به شدت مذموم و ممنوع شمرده شده و بالعکس آراستگی زن برای شوهر تأکید فراوان شده است. حضرت علی (ع) می‌فرمایند: «زن مسلمان باید خودش را برای شوهرش خوشبو کند» (۲۰). امام صادق (ع) فرمودند: «هیچ زنی نباید بیش از سه روز ترک زینت کند (و لباس مشکی بپوشد)، مگر زنی که شوهرش از دنیا رفته است که چنین زنی باید تا پایان عده وفات (چهار ماه و ده روز) زینت را ترک کند» (۱۲).

نتیجه‌گیری

حسن معاشرت در زندگی زناشویی به عنوان یکی از اصول اساسی در تحکیم بنیان خانواده در تعالیم اسلامی مطرح است. در دین اسلام، علاوه بر حقوق و وظایفی که هر فرد مسلمان نسبت به دیگران دارد، زن و شوهر به طور خاص به حفظ حسن معاشرت و روابط متقابل موظف‌اند. تأکید مکرر قرآن و روایات بر اهمیت حسن معاشرت، گویای این واقعیت است که عمل به این اصول نه‌تنها یک قاعده حقوقی است، بلکه یک ضرورت اخلاقی و اجتماعی به شمار می‌رود. حسن معاشرت شامل رفتارهای مثبت نظیر محبت، احترام و اکرام یکدیگر

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

است که از طرفین انتظار می‌رود. این رفتارها نه‌تنها به سلامت معنوی خانواده کمک می‌کند، بلکه موجب ایجاد انسجام و اتحاد در جامعه نیز می‌شود. بر اساس آموزه‌های قرآن و روایات، نوعی وحدت اخلاقی و همگرایی بین زوجین شکل می‌گیرد که در نهایت منجر به بهبود کیفیت روابط خانوادگی خواهد شد. از سوی دیگر، رعایت وظایف مشترک مانند محوکردن عیوب طرف مقابل و دیانت در روابط می‌تواند بسیاری از اختلافات و مشکلات رایج در جامعه را کاهش دهد. به عبارت دیگر، حسن معاشرت و ایجاد فضایل اخلاقی در عرصه خانواده می‌تواند از ایجاد تنش‌ها و بررسی‌های منفی در سطح جامعه بکاهد و محیطی سالم و مثبت فراهم آورد. این امر نه‌تنها به استحکام روابط زناشویی منجر می‌شود، بلکه تأثیرات مثبتی نیز بر سلامت اجتماعی خواهد داشت. بنابراین توجه به حسن معاشرت و اجرای آن در زندگی زناشویی، نه‌تنها یک وظیفه دینی و اخلاقی است، بلکه ابزاری کارآمد برای تقویت روابط خانوادگی و اجتماعی به شمار می‌رود. به این ترتیب، با پیروی از اصول اسلامی در حوزه روابط زناشویی، می‌توان زنجیره‌ای از خیر و برکت را در خانواده و جامعه برقرار کرد.

مشارکت نویسندگان

آرزو ملکشاه: نگارش و تألیف مقاله.

مرضیه ملکی: گردآوری اطلاعات.

سکینه آذری: نظارت بر مقاله.

نویسندگان نسخه نهایی را مطالعه و تأیید نموده و مسئولیت پاسخگویی در قبال پژوهش را پذیرفته‌اند.

تشکر و قدردانی

ابراز نشده است.

تضاد منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافع احتمالی را در رابطه با تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله اعلام نکرده‌اند.

تأمین مالی

نویسندگان اظهار می‌نمایند که هیچ‌گونه حمایت مالی برای تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله دریافت نکرده‌اند.

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

References

1. Basher FR, Vahedian-Azimi A, Salesi M, Hajiesmaeili M, Shojaei S, Farzanegan B, et al. Spiritual Health and Outcomes in Muslim ICU Patients: A Nationwide Cross-Sectional Study. J Relig Health. 2018; 57(6): 2241-2257. [Persian]

2. Koenig HG. Religion, spirituality and health: The research and clinical implications. ISRN Psychiatry. 2012; 278730.

3. Tabarsi AF. Majma' al-Bayan fi Tafsir Qur'an. Translated by Beheshti A. 1st ed. Qom: Farahani Publications; 1970. p.79. [Persian]

4. Tabatabai MH. Tafsir al-Mizan. Translated by Mousavi Hamedani MB. Qom: Islamic Publication Office affiliated to the Society of Teachers of Qom Seminary; 1984. p.404. [Persian]

5. Bostan (Najafi) H. Family in Islam. 1st ed. Qom: Research Institute of Seminary and University; 2011. p.28. [Persian]

6. Ahmadieh M. Benevolent conduct. Journal of Women's Strategic Studies. 2011; 13(52): 185-223. [Persian]

7. Hurr al-Amili M. Wasa'il al-Shi'a. Qom: Al al-Bayt Institute; 2012. Vol.14 p.11. [Arabic]

8. Salehi H. The Path of Humanity (Nahj al-Fasaha). Translated by Ahmadian I. Qom: Golestan Adab; 2006. p.1477. [Persian]

9. Javadi Amoli A. Principles of Ethics in the Qur'an. No Place: Isra Publishing Center; No Date. p.158. [Persian]

10. Ayatollahi Z. Life Skills in the Mirror of Verses and Traditions. Qom: Ma'aref Publishing; 2011. p.87. [Persian]

11. Soleimani-Asl M. Family Relationships in Islam. No Place: Ghaem Shahindezh Publishing; 2013. [Persian]

12. Hurr al-Amil M. Wasa'il al-Shi'a. Beirut: Dar al-Ihya al-Turath al-Arabi; 2011. [Persian]

13. Saduq JM. Man Laya Hazuruh al-Faqih. Qom: Jamiat Modarresin Publications; No Date. Vol.3 p.384. [Arabic]

14. Muhaddith Nuri MH. Mustadrak al-Wasa'il. Qom: Al al-Bayt; 1987. Vol.14 p.294. [Arabic]

15. Faiz Kashani MH. Al-Muhajja al-Bayda. Qom: Al-Islami; 1983. Vol.3 p.119. [Arabic]

16. Ganjvar M, Malakootikhah E, Mosaviannejad FS. The constituent elements of the pattern of spouse-tolerance in Islam. Journal of Women's Strategic Studies. 2011; 13(52); 55-109. [Persian]

17. Makarem Shirazi N. Tafsir Nemuneh. Tehran: Dar al-Kutub al-Islamiyya; 2000. Vol.1 p.650. [Persian]

18. Tabarsi AF. Majma' al-Bayan fi Tafsir Qur'an. Translated by Mir Bagheri SI. 1st ed. Tehran: Farahani Publications; 1971. Vol.4 p.255. [Persian]

19. Rasouli Mahallati H. Gharvar al-Hakam and Dar al-Kalam Amadi. Tehran: Farhang Eslami; 2007; p.642. [Persian]

20. Majlisi MB. Bihar al-Anwar. Qom: Aal al-Bayt Institute; No Date. p.253. [Arabic]

21. Mirkhani ES. A New Approach to Family Relations. Tehran: Socio-Cultural Council of Women and Family; 2001. p.208. [Persian]

[Downloaded from mail.healthlawjournal.ir on 2026-11-18]

تمامی حقوق انتشار این اثر، متعلق به انستیتو اخلاق زیستی و حقوق سلامت سینا می‌باشد.